

πολύ ἀρχαῖον· εἶναι νεώτερον τῆς ἀνακαλύψεως τῆς πυρίτιδος ἢ μᾶλλον τῆς χρησιμοποίησεως τῶν πυροβόλων ὄπλων· ἐν Κύπρῳ εἶδομεν, ὅτι αἱ λλ. σκιππέτιον καὶ σκιππετάρεις μνημονεύονται ἐν κώδικι τοῦ ις' — ιζ' αἰῶνος.

Πράγματι οὐδεμία ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τούτων μνεῖα τοῦ ὀνόματος Škipe-tár ὑπάρχει· ἐν Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia, 2, σ. 289, οὐ μόνον ἀναποδείκτως, ἀλλὰ καὶ λίαν τολμηρῶς νομίζουσιν οἱ ἐκδόται, ὅτι τὸ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ τέλους τοῦ ιδ' αἰῶνος μνημονευόμενον οἰκογενειακὸν ὄνομα Schibudar (καὶ Schipuder) δύναται ἴσως νὰ ἔξη σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ Škipetár.

Ὅπως ἀθασανίστως ἀπεδέχθησαν τὸν συσχετισμὸν ὁ M. v. Šufflay παρὰ L. v. Thalloczy, Illyrisch-albanische Forschungen, 1, σ. 253, ὁ Jokl ἔ. ἄ. σ. 307, σημ. 1 καὶ οἱ Kretschmer-Gurakuqit, Ditunija gjuhore indogjermane, Τίρανα, 1923, σ. 27.

Πιστεύω, ὅτι πρῶτοι οἱ εἰρημένοι θὰ σπεύσωσι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν πλάνην αὐτῶν.

Τέλος ὀφείλω νὰ τονίσω, ὅτι ὀνοματοθετῆται ἦσαν μόνον οἱ Ἑλληνες (Κερκυραῖοι, ἢ καὶ Ἡπειρώται καὶ Μακεδόνες)¹ καὶ οὐχὶ οἱ Ἴταλοί· διότι οἱ Ἴταλοι καλοῦσι schioppettiere τὸν φέροντα schioppetto· ἔτι πρὸς. carabinieri (ὁ φέρων carabina), alabardiere (ὁ φέρων alabarda), moschettiere (ὁ φέρων moschetto), archibusiaria (ὁ φέρων archibuso, ὁ ἀρχιμπουζάρης παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἰταλοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Somavera), granatiere (ὁ φέρων granata, ὁ γρεναδιέρος) κ. ἄ.π. Τὰ αὐτὰ παρατηροῦμεν περὶ τοῦ πορτάρεις (βυζαντ.) καὶ πορτιέρης (ἰταλ. portiere).

Ὅστω διὰ τῆς ἡμετέρας ἐτυμολογίας, ἣτις ὄλως ἀδιόστως ἐρμηνεύει τὸ ἐθνικὸν ὄνομα τῶν γειτόνων Ἀλθανῶν, διὰ νέων ἀρρήκτων δεσμῶν συναπτόμεθα πρὸς τὸ φιλικὸν ἔθνος τῶν ἀπογόνων τοῦ Σκενδέρβεη.

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ.—Πόθεν τὸ ρῆμα ρουμπώνω*, ὑπὸ κ. Φαίδωνος Κουκουλέ.

* Ἀνεκoinώθη ὑπὸ κ. Σίμου Μενάρδου.

Τὸ ρῆμα ρουμπώνω εἶναι γνωστὸν σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ σημαίνει α') ἐκθαμβῶ τινα, κάμνω αὐτὸν νὰ περιέλθῃ εἰς ἀφασίαν, χαύνωσιν καὶ

¹ Καὶ τὸ ὄνομα Ἀλθανίτης (Ἀλθανός) οἱ Ἑλληνες ἔδωκαν· πρὸς. K. AMANTON, Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος, σ. 135. Τὸ Ἀρθανίτης παρέλαβον καὶ οἱ Τοῦρκοι (Arnaüt)· καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου δύναται νὰ γραφῇ ἀξιόλογος μελέτη.

* Ἀνεκoinώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28 Φεβρουαρίου 1929.

ἐκπληξιν ὑπὸ ταραχῆς ἢ καὶ ὑπ' αἰσχύνης¹ καὶ β') διὰ διαφόρων τρόπων ἀπατῶ τινα.²

Τὸ ῥήμα τοῦτο ἠθέλησαν νὰ σχετίσωσι μὲ τὸ ἀρχαῖον ῥυπόω, δὲν βλέπω ὅμως κατὰ τίνα τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ συνδεθῶσιν ἀμφοτέρω τὰ ῥήματα καὶ τὸ ἓν ἐκ τοῦ ἑτέρου νὰ παραχθῆ.

Διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ῥήματος, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τί ἔλεγον οἱ παλαιοὶ καὶ μεταγενέστεροὶ ῥόμβον καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν μετεχειρίζοντο αὐτόν.

Ὡς γνωστὸν, ῥόμβος ἐκαλεῖτο παρ' ἀρχαίοις τροχός, ὃν μετεχειρίζοντο εἴτε οἱ παῖδες παίζοντες, εἴτε καὶ οἱ περὶ τὰ μαγικὰ ἀσχολούμενοι, χάριν μαγικῶν σκοπῶν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ Εἰδυλλίῳ τοῦ Θεοκρίτου τῷ ἐπιγραφομένῳ φαρμακεύτρια ἢ θέλουσα νὰ προσελκύσῃ τὸν ἔρωτα τοῦ Δέλφιδος περιστρέφουσα ῥόμβον, ἐφ' οὗ εἶναι προσδεδεμένη ἕγξ λέγει (στίχ. 30)

χῶς δινεῖθ' ὄδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἄφροδιτας,
ὡς τῆνος δινεῖτο ποθ' ἀματέραισι θυραῖσιν

κατὰ δὲ τὸν Λουκιανὸν (Ἐταιρ. Διάλ. 4.5) ὁμοίως ἢ τὰ μαγικὰ ἐργαζομένη ἐξάγουσα ἐκ τοῦ κόλπου ῥόμβον τὸν περιστρέφει ἄδουσα ταχέως ἐπιφθῆν τινα καὶ ἀναμιγνύουσα βαρβαρικά καὶ φρικώδη ὀνόματα³.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς ἐξάγεται ὅτι διὰ τῆς περιστροφῆς τοῦ ῥόμβου καὶ τῶν ἀπαγγελλομένων ἐπιφθῶν ἐζήτουν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους νὰ καταμαγεύσωσι τινα. Ἐντεῦθεν τὸ ρομβόω-ρομβώνω ἀρχικῶς θὰ ἐδήλου διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ μαγικοῦ ῥόμβου καταμαγεύω τινα.

Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ὅμως χρόνους ἢ λ. ῥόμβος προσέλαβε καὶ τὴν σημασίαν τοῦ κόμβος, ὡς δεικνύει ἢ ἐξῆς παρ' Ἡσυχίου μαρτυρία ῥόμβος· στρόφος, ἦχος, δίνος, κῶνος . . . καὶ ὁ ἐν τοῖς δεσμοῖς γόμφος. Θὰ ἦτο δ' ἢ ἡ σημασία αὕτη ἀρκούντως διαδεδομένη, ἀφ' οὗ καὶ σήμερον ἔτι ῥόμπος λέγεται ὁ κόμβος νήματος⁴ ἢ τὸ ἐξοῖδημα⁵ ἢ ἡ πυγμῆ (Μεγίστη) ἢ καθ' ὄλου πᾶν ἐξέχον καὶ στρογγύλον (Ρόδος).

¹ Ἡ σημασία εὐχρηστος ἐν Μάνη, Βουρβούροις τῆς Κυνοῦριας, Κρήτη καὶ Καλύμνῳ. Ἐν Κουτάλει τῇ νήσῳ τὸ ρομπώνω, λεγόμενον ἐπὶ ἰχθύων, σημαίνει διὰ κρότων φοβίζω τοὺς ἰχθῦς καὶ τοὺς ἀναγκάζω νὰ εἰσπέσωσιν εἰς τὰ δίκτυα. Σημείωσον δ' ὅτι ὁ Πρόδρομος ζητῶν νὰ ἐνθυμηθῆ λέξιν τινὰ καὶ μὴ κατορθῶναι ἀποδίδει τὸ τῆς λήθης πάθημα εἰς μάγευμα (HESSELING—PERNOT Poèmes Prodromiques 3-325 j).

² Ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Μάνη, τοῦλάχιστον ἐν τῇ παροιμιώδει φράσει· «ἀστακός καὶ τὸ πεπόνι κι' ὁ γαμπρός πολλοὺς ρομπώνει».

³ Ὁ Σχολιαστὴς Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου (4.143) παραδίδει· τὸ κινούμενον τροχίσκιον ὑπὸ τῶν φαρμακίδων ρυμβίον καλεῖται, οὕτω δὲ λέγουσι τὰς περιφερεῖς κινήσεις.

⁴ Ῥόμπος λέγεται ἐν Ἠπείρῳ καὶ Καστέλλῳ τῆς Ρόδου ὁ κόμβος τῆς κλωστής. Ἐν Ἠπείρῳ καὶ ρομπιάζει ἢ κλωστή σημαίνει κάμνει κόμβον.

⁵ Ἐν Κρήτῃ καὶ Ρόδῳ.*

Κατὰ ταῦτα ρουμπώνω ἐσήμαινε καὶ διὰ τοῦ ρόμβου (κόμβου) προξενῶ βλάβην εἰς τὸν ἀντίπαλον καὶ δὴ καὶ ἀφασίαν, ἦν, ὡς ἐκ τῶν ἀρχαίων καταδέσμων γνωρίζομεν, ἐπεδίωκον οἱ καταδοῦντες. Γνωσταὶ εἶναι ἐκ τῶν καταδέσμων αἱ «παραθῆκαι φιμωτικά» καὶ τὰ «φιμωτικά παραθέματα» καὶ αἱ φράσεις «δέω χεῖρας, πόδας, γλῶτταν, ρήματα» καὶ «γλῶσσαν καὶ ψυχὴν τοῦ μὴ δύνασθαι φθέγγεσθαι» «ἔδῃσα τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ψυχὴν»¹.

Ὅτι δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, ἀριδῆλως δεικνύουσι τὰ ἑξῆς συνώνυμα.

1) *Κουμπώνω*, ὅπερ σημαίνει δένω κόμβον καὶ μαγικούς λόγους λέγων ζητῶ νὰ βλάψω τὸν ἐχθρόν μου, κατὰ τὸν μέσον ὅμως καὶ παθητικὸν τύπον *κουμπώνομαι* ἐν Ἀραχόδῃ τῆς Λακεδαίμονος², Θήρα καὶ Ζακύνθῳ³, ἀποστομοῦμαι, ταράσσομαι, πάσχω ἀφασίαν, σημασία, ἣτις ἦτο καὶ μεσαιωνική, ἀν κρίνη τις ἐκ τοῦ ἑξῆς χωρίου. «Συνήθειά ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κινεῖσθαι τὰς γυναῖκας καὶ κομπώνεσθαι, ὁπότεν ἴδωσι νεανίσκον εὐπρεπῆ» (Συντίπας 85.10). 2) *καρφώνω* τινά, ὅπερ σημαίνει προσηλῶν ἦλον ἐπὶ τοῦ ὁμοιώματός τινος ἢ ἀλλαγῆς ἐπιδικῶ τὴν βλάβην αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀποστομώνω τινά⁴. 3) *δένω* σημαῖνον, ὡς γνωστὸν καὶ κάμνω μαγικούς καταδέσμους, ἐν Κερασούντι ὅμως τοῦ Πόντου καὶ Κατιρλί τῆς Βιθυνίας καὶ ἀποστομώνω, μάλιστα ἐπὶ τοῦ αὐτοσχεδιάζοντος ἀοιδοῦ τοῦ ἀποστομώνοντος τὸν ἀμοιβαδὸν ἄδοντα ἀντίπαλόν του ἢ ἐπὶ τοῦ ἀδυνατοῦντος νὰ λύσῃ προταθὲν αἰνίγμα⁵. 4) *χαλινώνω*, ὅπερ σημαίνει ἐμβάλλω χαλινὸν εἰς τὸ στόμα ζῴου, κατόπιν ὅμως καθιστῶ αὐτὸ ἀδλαβές, καταδέων διὰ μαγικοῦ καταδέσμου, καθ' ὃν ἀπαγγέλλω τὸν ἐκ τοῦ ψαλτηρίου τοῦ Δαυὶδ στίχον «ἐν κῆμφι καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξις»⁶ καὶ τέλος κάμνω τινά νὰ περιέλθῃ εἰς ἕκστασιν⁷. 5) *χαβώνω*, ὅπερ σημαίνει βάλλω εἰς ἕν ζῴον χαδιάν, κατόπιν διὰ μαγανειῶν τὸ καθιστῶ ἀδλαβές⁸ καὶ τέλος, ἐπὶ ἀνθρώπων λεγόμενον, δηλοῖ καθιστῶ τινά ἄφρων⁹, ἐκπλήττω τινά, τὸν κάμνω νὰ χάσῃ τὸν νοῦν του¹⁰.

¹ R. WÜNSCH. *Deffixionum tabellae* 68a, 97.35. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ. *Μεσαιωνικοὶ καὶ νεοελληνικοὶ κατάδεσμοι*, *Λαογρ.*, 9, σ. 55.

² Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ. *Οἰνουντιακά*, σ. 296.

³ Λ. ΖΩΗ. *Λεξικὸν ἱστορικὸν καὶ φιλολογικὸν Ζακύνθου* ἐν λ. καὶ πβ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΝ, ἐν *Λαογρ.*, 9, σ. 458. Περὶ τοῦ *κουμπώνω* = ἀπατῶ, βλέπε ὅσα ἔγραψεν ὁ ΣΤ. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ ἐν *Λεξ. Αρχ.* 1, σ. 151, ὁ Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ ἐν *Λαογρ.*, 9, σ. 410-12, ὁ Π. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ἐν *Λεξ. Αρχ.* 3, σ. 153.

⁴ Ἐν Τεγέᾳ τῆς Μαντινείας.

⁵ Ἡ τελευταία αὕτη σημασία ἐν Τραπεζοῦντι.

⁶ Ἐν Μεγίστῃ καὶ Κῷ. Ὅρα καὶ ὅσα ἐσημείωσα ἐν *Λαογραφίας* 9, σ. 458, 461, 482.

⁷ Ἐν Πύλῳ καὶ Οἰνοῦντι. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ. *Οἰνουντιακά*, σ. 306.

⁸ Ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Κῷ.

⁹ Ἐν Βουρβούροις τῆς Κυνουρίας.

¹⁰ Ἐν Οἰνοῦντι. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ. *Οἰνουντιακά* σ. 306. Ἐπιθ. καὶ *Λαογραφίας* 9, σ. 486.

Τὴν δευτέραν σημασίαν τοῦ ῥήματος, τὴν ἀπότοκον τῆς πρώτης, ἦτοι τὴν τοῦ ἀπατᾶν, ἔχουσιν ἐπ' ἴσης τὰ ῥήματα *κουμπώνω*¹ (κοινόν), *χαλινώνω*², *μπροκώνω*³ καὶ *ἀποδένω*⁴, ἅτινα ἐκ μαγικοῦ πράξεων καὶ καταδέσμων ἔλκουσι τὴν ἀρχήν.

Καί, ἵνα συντόμως παλλιλογήσωμεν, λέγομεν ὅτι τὸ ρουμπώνω, ἦ, ὡς οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς λέγουσι, *ρομπώνω*, ἐκ τοῦ μαγικοῦ ῥόμβου, ἦτοι κόμβου, παραγόμενον, ἐσήμαινε δένων ῥόμβον καταμαγεύω τὸν ἀντίπαλόν μου ἢ τὸν ὑπ' ἑμοῦ καθ' ὄλου μισούμενον προξενῶν αὐτῷ καὶ ἄλλας βλάβας καὶ δὴ καὶ ἐκπληξιν καὶ ἀφασίαν, εἶτα δ' ἐν τῷ αὐτῷ καταστάσει εὐρισκόμενον τὸν ἀπατῶ.

¹ Ἡ σημασία αὕτη εἶναι καὶ μεσαιωνική.

² Ἐν Νεοκάστρῳ, Δημητσάνῃ, Οἰνούντι, Λεονταρίῳ.

³ Ἐν Βογατσικῇ Μακεδονίας.

⁴ Ἐν Μαδύτῳ.